

Književna poročila.

IV.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilenšek, profesor na deželnem gimnaziju v Ptuj. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu 1892. str. 128.

Sedanost zahteva, da se ljudstvo v obče izobraža v realijah ter zlasti spoznava domovino in prirodnine okolo sebe. Kdor ne vé, kaj krije domovina lepega in koristnega, ta je ne pozná in je ne more ljubiti iz srca. Zató vsi národje nabirajo in natančno opisujejo zemeljske proizvode, ne samó svoje domovine, temveč tudi drugih krajev. Dolžnost je torej tudi nam, da se zavedamo in vzdigujemo kakor oni! Kdor ovira prirodopisno znanje, tisti je protivnik naši omiki, našemu namenu, bodisi vedoma, bodisi nevedoma. Pravim rodoljubom mora biti tedaj prva skrb, da národu odkrivajo krasoto prirode, korist in škodljivost prirodnin — zrno prave omike. To pa se vrši tem lažje, ker je naš národ radoveden, prebrisane glave in ker hrepení po znanstvu v tej ali drugi stroki, med katerimi prirodoznanska gotovo ni zadnja. Zakaj prirodoznanska veda je neusahen vir najblažjega užitka, in milovati je človeka in národ, katerega ne ogrevajo nje blagodejni žarki. Kaj bi sicer vzpodbujalo in povzdigovalo, kaj blažilo in navduševalo njega mladino; kaj branilo, da ji prezgodaj ne odrevení mehko srce, ako ne ljubezen do prirodne lepote?

Prav to prepričanje je vzbudilo že pred 25 leti v odboru družbe sv. Mohorja željo, da bi društveniki poleg knjig verske vsebine prejemali tudi take, ki učé človeka spoznavati prirodo ter nje prijazne in sovražne sile. Prav v ta namen nam je dal Bog tisti čas izvrstnega učitelja, ki je poleg šolskih knjig z nenavadno vednostjo, z najblažjim srcem, z nedosežno vzgojiteljsko modrostjo in prirojenim darom prirodne poezije napisal dve knjigi: »Domače in tuje živali v podobah« (1868.—1873.) in »Naše škodljive živali« (1880.—1882.), kateri sta znanstvena in vzgojevalna umotvora neminljive vrednosti. Ti knjigi sta vzbudili občo pozornost, ker je ni bilo do tedaj knjige, ki bi bila obravnavala v vsem svojem obsegu živali poljudno-znanstveno in takó obširno, kakor bi ustrezalo tolikanj ljubljenu predmetu. V mnogem oziru je Erjavec prvi nabral gradiva za svoje prekoristno delo, katero je zahtevalo ne samó nenavadne učenosti, nego tudi izredne marljivosti. Erjavec je oral ledino v pravem pomenu besede, predno je podal kaj takó temeljitega, kar vsestransko zadošča sedanji znanosti.¹⁾

Slovenskemu slovstvu toli koristni pot, katerega je nastopil Erjavec, ubral je sedaj prav uspešno že po raznih spisih znani nam prof. M. Cilenšek in nam podal knjigo »Naše škodljive rastline«.

Ta knjiga je dokaz o uspešnem napredovanji velenadarjenega našega pisatelja na literarnem polji. Ne samó, da se nam je v nji pokazal mojstra, kar se tiče uglobljenja v izbrano tvarino, temveč prepričal nas je, da si je prisvojil tajnosti Erjavčevega duhá za spisovanje poljudno-znanstvenih knjig. Prof. Cilenšek je zadelal veliko vrzel v poljudno-prirodopisni znanosti gledé rastlin.

Nilakor ne mislimo na gosto rešeto devati vsebine . Naših škodljivih

»Naše škodljive rastline« so najboljši kažipot, katerih rastlin se sôsebno varujemo.

Jezik je gladkotekoč, lahkoumeven; vsi sestavki so pisani preprostemu ljudstvu prav primerno, zajedno pa se čuje povsod lepota, krepkost in milina našega jezika.

Da se g. pisatelj ponižuje med preprostega seljaka in ga učech lahkotno dovaja na višjo stopinjo, to je umetnost, zaradi katere ga moramo še posebe pohvaliti. —

Tiskovne hibe se pač vidijo tù in tam, vender knjigi ne jemljó nje vrednosti.

Družba sv. Mohorja si je pridobila vrlo zaslugo, da je to knjigo poslala med slovenski svet. Iz nje se ne bomo učili samó spoznavati strupenih rastlin; učili se bomo iz nje spoznavati tudi národovo dejanje in se prepričali, koliko zanimljive svojine ima naš národ. To res dobro knjigo priporočamo pa tudi zlasti ónim, ki iščejo gradiva berilom za našo mladino, ker ima za mladino dovolj primerne tvarine.

Končno srčno želimo, da bi za prvim delom skoro prišli drugi, prav takó obdelani zvezki!

—d.

V.

O jeziku Prešérnovem.

Razpravo s tem naslovom je v zadnjem šolskem izvestji mariborskega gimnazija priobčil g. prof. *dr. J. Tertnik*. Po obični razpredelbi takih razprav je razdeljena tvarina po temeljnih slovniških poglavjih takó, da obravnava prvi odstavek glasoslovje (samoglasništvo in soglasništvo), drugi oblikoslovje (sklanjatev in spregatev), tretji skladnjo. Obširnejšega poglavja o besedotvoritvi g. razpravljalec (kar je popolnoma umevno) v svojo razpravo ni uvrstil. Tem trem odstavkom pa sta pridejana še dva, jeden razpravljajoč o pomenu nekaterih besed, drugi o nemôiznih in o tujih besedah.

Prešeren je gotovo v razvoji slovenskega slovstva toli znamenit veljak, da je vreden tudi slovenskih jezikoslovcev suhoparnega zanimanja, in vsakogar mora veseliti, da nam je g. profesor Prešérnovega jezika posebnosti pregledno zbral in razvrstil. Prešérnove pesmi pa so tudi na mnogih mestih potrebne pojasnil in razlag s slovničarskega stališča, in dasi pravi g. Stritar v svojem uvodu (pag. 14.), da so posamezne Prešérnove pesmi takó lahko-umevne in jasne, da jim ni treba nikakersnega razlaganja, vender tej sodbi nisem mogel nikdar popolnoma pritegniti, kadarkoli sem prebiral baš óno imenovano izdajo Prešérna iz 1866. leta. Da splošno in površno razumevanje in estetiško uživanje Prešérna ne dela težav, temu ne oporekam; če pa začnemo posamezne stavke na drobno analizirati, utegnemo pač najti marsikak ozel